

**REGIONALNI BIZNIS CENTAR ZA RAZVOJ MALIH I SREDNJIH
PREDUZECA-BIJELO POLJE**

Sjediste: Montenegro banka (III sprat)

Telefon/Fax 084 32 324

E-mail bizniscentarbp@cg.yu

***2. Izrada postojećeg stanja malih i srednjih
preduzeca***

jun.2003

2.1. Formiranje baze podataka

➤ Broj malih i srednjih preduzeca u opštini Bijelo Polje

U opštini Bijelo Polje po zadnjem popisu centralnog registra privrednog suda ukupno registrovanih je **905** a ukupno registrovanih preduzeca **862** i to:

- Akcionarska drustva 26
- Društvo sa ogranicenom odgovornoscu 420
- Dio stranog drustva 5
- Komanditno drustvo 1
- Ortacko drustvo 46
- Preduzetnik 364
- Ustanova 39
- Zadruga 1
- Nevladina organizacija 3

➤ Struktura preduzeca po djelatnostima

Po djelatnostima preduzeca izgledaju ovako:

- Trgovina 361 a to bi iznosilo 41,9 % od svih registrovanih preduzeca a od toga 114 je trgovina na veliko odnosno 31,5 % i 247 trgovina na malo odnosno 68,4 %
- Proizvodnja 148 a to je 17,3 % od ukupno registrovanih preduzeca, gdje na poljoprivredu otpada 3,5 %
- Usluge 353 odnosno 40,8 % a od toga je 16,6 % prevoz robe i taksi usluge i 8,8 % restoran i barovi.

➤ Ukupan broj zaposlenih

Ukupan broj zaposlenih u nasoj Opštini iznosi **6.363** od toga :

Ukupno uposlenih u privrednom sektoru **4.137** odnosno **65,02 %** a od toga je:

- Društveni sektor 2.549 odnosno 61,61 % (preduzeca iz masovne vaucerske privatizacije)
- Privatna preduzeca 988 odnosno 23,88 %
- STR i usluge 600 odnosno 14,50 %

Ukupan broj uposlenih u vanprivrednim djelatnostima (školstvo ,zdravstvo, drzavna uprava . . .) **2.226** odnosno **34,98 %** od ukupnog broja zaposlenih u nasoj Opštini.

Prema nezvanicnim podacima u nasoj Opštini na “ crno “ radi 2.600 – 3.000 ili 36% od radne snage koja na birou potrazuje posao.

➤ **Porijeklo zaposlenih (prethodno zaposljavanje)**

Zaposlenost u periodu od 2001 do 2002 godine se povecala za 4%

S obzirom da na birou rada ima 8.343 nezaposlenih od toga su zene 60 %

- Prvi put trazi posao 5631 ili 67 %,
- Duze od tri godine cekaju posao 5.483 ili 65 %,

Stopa zaposlenosti u 2002 godini je 5,65 % od toga prvi put posao dobija 472 radnika i od toga 90 na neodredjeno 264 na odredjeno radno vrijeme i 118 pripravnika.

Iz stecajnih preduzeca na zavodu se nalazi 1.261 gradjanin odnosno 15,11 % .

➤ **Teritorijni raspored preduzeca**

Oko 90 % preduzeca na teritoriji Bjelopoljske opstine je locirano u gradskom i prigradskom podrucju koja su udaljena do 4 km. Ostatak preduzeca je na seoskom podrucju udaljenom i do 15 km. to su uglavnom usitnjena sumarska preduzeca koja se bave rezanom gradjom kao i mini farme i druga poljoprivredna gazdinstva koja su tu najzastupljenija.

➤ **Stopa smrtnosti novoformiranih preduzeca**

Po zakonu o Privrednim drustvima i cl.l.R.C.G. 06 / 02 usvojenim februara 2002 uređuju se oblici obavljanja privrednih djelatnosti i njihova registracija. Registracija je izvršena do kraja avgusta 2002 god. u centralnom registru privrednog suda u

Podgorici i struktura i privrednih djelatnosti u B. Polju je sljedeca :

Ukupno registrovanih preduzeca je 862

- Proizvodnja 148
- Trgovina 361
- Usluge 353

Kako Zavod za obracun i placanje nije vrsio likvidaciju firmi po zakonu to se nemogu dati podaci o smrtnosti preduzeca.

➤ **Broj rastucih preduzeca**

Kvalitetno pracenje preduzeca i njihovo poslovanje moguće je tek nakon dobijanja bilansa stanja i bilansa uspjeha za 2002 god. Ovi izvjestaji se usvajaju u toku 2003 god.

Realno je ocekivati da informacije imamo u IV kvartalu 2003 godine.

➤ **Nivo podrške lokalne uprave, sposobnost lokalne institucionalne infrastrukture, i dr.**

U toku je izrada Akcionog plana - Razvojni program Opštine B. Polje sa predlogom mjera :

- Pojednostavljenje procedura registracije preduzeća,
- Troškova osnivanja,
- Dobijanja lokacija (prostora)
- Stimulativnog zapošljavanja,
- Finansijske podrške firmama u osnivanju i rastućim preduzećima.

U tom pravcu se očekuje najavljena reforma lokalne uprave i mjere implementacije u toku 2004 godine.

S obzirom na raspoložive resurse koje posjedujemo koji su identifikovani u:

- Povrsini i strukturi zemljišta,
- Stocnom fondu,
- Vocarskom potencijalu,
- Sumama,
- Izvorima mineralnih i pijacih voda,
- Prirodnim karakteristikama planine Bjelasice, Djalovica i Novakovica pecine,
- Vodnom potencijalu za proizvodnju elektricne energije.

Uzimajući u obzir pomenute prirodne resurse smatramo da postoje uslovi za razvoj poljoprivrede, turizma i usluga u nasoj Opštini.

Opšti cilj je da Bijelo Polje postane regionalni centar na sjeveru Republike kao savremeno izgrađen , uredjen i organizovan grad i Opština sa razvijenim i bogatim selom.

Posebni ciljevi su:

- Kapitalni infrastrukturni objekti,
- Unapredjenje gradske infrastrukture,
- Zastita zivotne sredine,
- Razvoj privrednih aktivnosti zasnovanih na lokalnim resursima u funkciji zapošljavanja ,
- Unapredjenje osnovnih usluga na seoskom podrucju.

➤ **Potrebe nezaposlenih (edukacije, savjetovanja, pomoc pri registraciji, itd.)**

Interes nezaposlenog lica je da dobije zaposlenje koje najvise odgovara radnim karakteristikama . To ce mu omoguciti da uspjesno razvija svoje sklonosti i sposobnosti, i postizanjem uspjesnih rezultata rada on ce moci da ostvari svoj materijalni interes i poslovnu afirmaciju.

Medjutim oni imaju i širok dijapazon potreba koje su uglavnom preduslov njihovom interesu. Nezaposleni bez obzira na strukturu obrazovanja isticu potrebu vezanu za edukaciju po pitanju poznavanja rada na racunaru i ucenja stranih jezika.

Iz iskustva sa posjetama u centru od strane pocetnih preduzetnika i vec afirmisanih dosli smo do saznanja da kod njih postoji veliko interesovanje za razlicita savjetovanja i seminare odnosno potrebna znanja za osposobljavanje i razmisljanje u preduzetnickim duhu, gdje su neka i sami posjetili zahvaljujuci nama. Oni jednostavno teze da se osamostale, steknu samopouzdanje i sami dodju do realizacije sopstvenog biznisa.

Ono sto su veoma velike potrebe ljudi koji zele da otvore sopstveni biznis jeste pomoc pri registraciji preduzeca. Jer je administrativna procedura vrlo duga i cesto zahtijeva dosta vremena i poprilično visoke troskove koji su za pocetnika jako veliki.

U tom pravcu Vlada Republike Crne Gore je odlucila da u Bijelom Polju napravi pilot projekat tj. da na jednom mjestu preduzetnik moze registrovati svoje preduzece za vrlo kratko vrijeme i po manjim troskovima.

Ta ideja je u toku i ocekuje se vrlo brzo njena realizacija.

2.2 Prikupljanje i sistematizovanje osnovnih informacija neophodnih za poslovanje malih i srednjih preduzeca

➤ Vazeca regulativa

Ukoliko potencijalni preduzetnici donesu cvrstu odluku da pokrenu vlastiti biznis moraju da razmisle da li treba da se registruju kao privredno drustvo ili kao preduzetnik. S tim u vezi treba znati sledece:

I. Sva privredna drustva i preduzetnici u Republici upisuju se u Centralni registar Privrednog suda u Podgorici izbor je sledeci:

- preduzetnik
 - ortacko drustvo – ortakluk
 - komanditno drustvo
 - akcionarsko drustvo
 - drustvo sa ogranicenom odgovornoscu
 - dijelovi stranog drustva.
- Registracija privrednih drustava – sudska taksa –
- A.D. – 50.000 EUR.
 - D.O.O. – 10.000 EUR.
 - K.D. – 10.000 EUR.
 - O.D. – 10.000 EUR.

Preduzetnici – 10.000 EUR.
Uplate se vrse na ziro – racun CRPS - a

II. Izrada pecata i stambilja

Nakon upisa u Centralni registar, slijedi izrada pecata i stambilja. Pecat je u ovoj fazi neophodan jer sva dokumentacija koja slijedi mora biti ovjerena . Cijena iznosi u prosjeku oko 20 EU.

Firma koja vrši ove usluge u Bijelom Polju je DOO “Tas“ , ul. Sukrije Medjedovica bb. Tel. 084/ 24-474, 32-360

III. Statisticko razvrstavanje

Nakon upisa u Centralni registar slijedi dobijanje jedinstvenog maticnog broja i sifre djelatnosti drustva kod Republickog Zavoda za statistiku u Podgorici.

Republicki Zavod za statistiku
ul.IV Proleterske br. 2
tel. 081 / 248 – 116

(zgrada Privrednog suda , poslednji sprat , kancelarija br. 316)

Potrebna dokumentacija:

- Rjesenje o upisu u Centralni registar drustva – (kopija)
- Obrazac prijave o razvrstavanju (RJR – 1), prijava mora biti ovjerena pecatom i potpisana od strane ovlasenog lica drustva.
- Dokaz o uplati takse od 1,55 EU.

Ziro – racun : 55100-840-017-3161, primalac Budzet RCG, svrha uplate – donosenje rijesenja.

IV. Otvaranje ziro racuna

Za otvaranje ziro – racuna drustva nadlezan je Zavod za obracun i placanje (ZOP).ZOP predstavlja drzavnog posrednika preko kojeg pravna lica vrse uplate i isplate. Iako je svako preduzece dužno da zakljuci ugovor sa nekom od poslovnih banaka , nalozi za placanje podnose se ZOP-u.

Istovremeno , placanje prema inostranstvu i priliv novca iz inostranstva obavlja se preko posebnog deviznog racuna koje preduzece otvara u poslovnoj banci.

V. Upis u carinski registar

Ukoliko se preduzece bavi spoljnotrgovinskim poslovima, preduzece mora biti registrovano u Upravi carina. Time se stice pravo uvoza i izvoza.

Uprava carina Crne Gore
Odjeljenje za naplatu prihoda Podgorica
Ul.Oktobarske revolucije 128
Tel. 081 / 620-433
Zr. Br. 55100-840-017-31504

Za dobijanje carinskog broja , koji je identican maticnom broju preduzeca , potrebna je sledeca dokumentacija (ovjerene kopije):

- Rijesenje o registrovanju u Centralnom registru,
- Obavjestenje Zavoda za statistiku,
- Karton deponovanih potpisa,
- Ugovor – odluka o osnivanju drustva ili Statut,

- Fotokopija licne karte izvrsnog direktora,
- Dokaz o placenoj taksi u iznosu od 0,92 EU. na racun Uprave carina.

VI. Opstinsko odobrenje za pocetak rada

Za pravna lica:

- Zahtjev – molba,
- Dokaz o registraciji preduzeca,
- Dokaz o osnovu koriscenja poslovnog prostora,
- Dokaz o poslovnosti prostora,
- Elektroenergetska saglasnost i saglasnost za prikljucenje na elektroenergetsku mrezu,
- Rjesenje o ispunjavanju propisanih uslova iz zastite na radu – Ministarstvo rada i socijalnog staranja Vlada RCG – Inspekcija zastite na radu ,
- Rjesenje o davanju sanitarne saglasnosti na upotrebu objekta – Ministarstvo zdravlja – Sluzba sanitarne inspekcije , ako se radi o proizvodnji ili prometu hrane ili lijekova,
- Dokaz o ucescu u kupovini kontejnera za odlaganje smeca pribavljen od Javnog komunalnog preduzeca,
- Eventualna ostala rjesenja – saglasnosti nadleznih ministarstava ili drugih organa za obavljanje odredjenih vrsta djelatnosti.
- Dokaz o uplacenim administrativnim taksama.

VII. Odobrenje za isticanje firme

Preduzece i preduzetnik duzni su da na svom poslovnom objektu istaknu firmu.

Potrebna dokumentacija:

- Odobrenje za rad,
- Skica firme,
- Projekat elektricne instalacije (ako se radi o svjetlecoj reklami),
- Dokaz o placenoj taksi.

➤ **Nacin osnivanja preduzeca**

U prethodnoj tacki je navedena sva vazeca regulativa koja je potrebna za osnivanje preduzeca (svih oblika organizovanja).

S obzirom da se dosadasnji nacin osnivanja preduzeca pokazao kao jedna od kocnica brzom razvoju preduzetnistva zbog sporosti rada pojedinih sluzbi kroz koje je preduzetnik morao proci

Vlada RCG je odlucila da u Bijelom Polju napravi pilot projekat “one stop shop“ tj. da preduzetnik na jednom mjestu preda sve sto se od njega trazi a da ta sluzba dalje koordinira sve ostale sluzbe, tako da bi preduzetnik nakon sedam dana mogao da dodje i podigne dokument o registrovanom preduzecu. Ukoliko bi sluzba kasnila preduzetnik bi mogao regularno da pocne da radi .

Iz kontakta sa preduzetnicima smo zakljucili da su oni veoma zadovoljni ovim predlogom osnivanja preduzecei da ce to umnogome doprinijeti efikasnosti njihovog rada.

➤ **Institucije koje se bave malim i srednjim preduzecima**

Institucije koje se bave MSP u nasoj Opstini su:

- Skupstina Opstine,
- Zavod za zaposljavanje,
- Regionalni biznis centar,
- CEED kancelarija u Bijelom Polju,

➤ **Uslovi dobijanja finansijskih sredstava**

Banke :

- *Euromarket*
- *Crnogorska komercijalna*
- *Podgoricka*
- *Montenegrobanka*
- *Atlasmont*

Uslovi kreditiranja Euromarket banke koji isklucivo zavise od analize pojedinacnih kreditnih zahtjeva:

- Korisnik kredita mora biti malo ili srednje preduzece (max. 50 zaposlenih) u privatnom vlasnistvu, koje je registrovano u Crnoj Gori, kao i registrovani privatni preduzetnici – deponenti Banke;
- Maksimalni iznos kredita ne moze biti veci od 50.000 E , s tim sto ce se u realizaciji teziti prosjecnom iznosu plasmana od 25.000 E;
- Kamatna stopa ce se kretati u rasponu od 11 – 18 % na godisnjem nivou (na opadajucu glavnici);
- Grace period ce se odobravati najduze do 6 mjeseci (u grace period kamata se obracunava i placa mjesečno);
- Rok otplate (ukljucujuci grace period) do tri godine;
- Nacin otplate jednakim mjesečnim anuitetima;
- Sredstva obezbjedjenja : Ugovor o fiducijarnom prenosu prava svojine , Ugovor o hipoteci, akceptni nalozi i ostala sredstva obezbjedjenja prihvatljiva za Banku.

Uslovi kreditiranja Crnogorske komercijalne banke :

- Preduzece koje aplicira za kredit mora postati deponent Banke, dok preduzetnik mora biti registrovan kod Opstinskog Sekretarijata za privredu.I mora poslovati sa dobitkom.
- Iznosi kredita se mogu kretati u visini od 250 do 50.000EU, sa limitom za preduzetnike od 1.500 EU.

- Krediti su sa kamatnom stopom od 1,5 % za finansiranje obrtnih sredstava, i 1,3 % za finansiranje osnovnih sredstava ;
- Postoji mogućnost gracie perioda do 12 mjeseci;
- O uslovima kreditiranja svakog pojedinacnog zahtjeva odlučuje Kreditni odbor Banke, u skladu sa poslovnim politikom Banke, bonitetom preduzeća i uslovima na tržištu.

Uslovi kreditiranja Podgoričke banke:

- Daje dugoročne i srednjoročne kredite, dugoročni koji su u saradnji sa fondom za razvoj uslovi su definisani konkursom
- Sto se tiče dugoročnih koje daju samostalno kamatna stopa je 1% na mjesečnom nivou i rokom vraćanja do 3 godine
- Za kratkoročne kamatna stopa je 1,5 % na mjesečnom nivou sa ili bez gracie perioda i rokom vraćanja do 1 godine zavisno od namjene i koji vid proizvodnje se finansira.

Montenegro banka ne finansira mala i srednja preduzeća ali kupovinom od strane Ljubljanske banke početkom jula se očekuju MSP-kreditne linije.

Uslovi kreditiranja Atlasmont banke :

- Iznosi kredita nisu limitirani zavise isključivo od veličine preduzeća i njihovog poslovanja koje mora biti pozitivno u prethodnoj godini i da posjeduje biznis plan o upotrebi sredstava preduzeća
- Gracie periodi također zavise od slučaja do slučaja zavisno od tipa proizvodnje koji se finansira
- Rok otplate kredita je 9 mjeseci
- Kamatna stopa se kreće od 1% do 2% na mjesečnom nivou .

U Bijelom Polju postoji i jedna nevladina mikrokreditna organizacija AgroInvest koja se bavi kreditiranjem seoskih aktivnosti u Crnoj Gori i ima sledeće uslove:

- Iznosi kredita se kreću od 250 do 1500 EUR.
- Mjesečna kamatna stopa je fiksna i iznosi 1,5 %
- Rok otplate je najmanje 3 meseca, a najviše 6 meseci
- 2,5 % od dobijene sume novca je procenat koji se odbija prije dodjele kredita, a na ime njihovih usluga (ovjera ugovora, isplata i naplata novca u selu, itd.)
- Gracie period je najviše 6 meseci i odobrava se u zavisnosti od programa
- U slučaju neredovne otplate bice obračunata zatezna kamata u iznosu od 2% na dužnu ratu za svaki dan kasnjenja
- Svaki potencijalni korisnik kredita mora biti stanovnik sela, a nesmije biti mlađi od 22 ni stariji od 70 godina.
- Svako domaćinstvo može dobiti najviše jedan kredit.

Alter Modus također je mikrokreditna organizacija koja planira svoje zastupništvo u Bijelom Polju zasada postoji samo u Beranama za sjever Crne Gore.

Pored banaka i mikro kreditnih organizacija u Bijelom Polju institucije koje odobravaju kredite za osnovna i obrtna sredstva su i Zavod za zapošljavanje i Fond za razvoj koji imaju sledece uslove kreditiranja:

Kod Zavod za zapošljavanje zahtjev za kredit mogu podnijeti:

- Nezapoclena lica, tehno-ekonomski viskovi, poljoprivrednici, preduzetnici, mala preduzeca
- Kreditira se otvaranje od 1 do 5 novih radnih mjesta
- Kredit po jednom novootvorenom radno mjestu iznosi 3068 EU.
- Rok vracanja kredita je 2 godine za pravna lica i 3 godine za fizicka lica
- Grace period je jedna godina
- Kredit se vraca u polugodisnjim anuitetima
- Kamatna stopa je 3 % na godisnjem nivou
- Instrumenti obezbijedjenja kredita su: fiducija na nekretnini u najmanje dvostruko vrijednosti odobrenog kredita i 2 ziranta
- Kreditiraju se svi sektori ekonomije
- Zahtjevi za kredit mogu se podnijeti svakog mjeseca (od 1.-og do 10.-og) opstinskim Biroima rada.

Zahtjev za kredit kod Fonda za razvoj mogu podnijeti:

- Privatna preduzeca (novoosnovana i postojeća), nezaposlena lica i preduzetnici
- Maximalni iznos kredita je do 20.000 EU. za fizicka lica i preduzetnike, odnosno do 75.000 EU. za preduzeca, u zavisnosti od vrste djelatnosti
- Rok vracanja kredita je do 3 godine
- Grace period je do jedne godine
- Kamatna stopa je od 5% - 12% na godisnjem nivou u zavisnosti od djelatnosti
- Instrumenti obezbedjenja kredita su: fiducija, akceptni nalozi i mjenice
- Prioriteti su proizvodnja , proizvodnja hrane , projekti iz oblasti visoke tehnologije , projekti kojima se supstituise uvoz i projekti izvoznog karaktera.
- O zahtjevima odlucuje Upravni odbor Fonda koji se sastaje najmanje jednom mjesecno.

➤ **Potrebna znanja za biznis , kao i niz drugih korisnih informacija potrebnih za rad malih i srednjih preduzeca**

U RBC- u svi preduzetnici kao i ostala lica koja su direktno ili indirektno ukljucena u biznis moci ce dobiti osnovna znanja iz oblasti biznisa. Clanovi centra su na nizu edukacija stekli izvjesna znanja i vjestine tako da ce moci na adekvatan nacin pruzati ove usluge:

- U centru takodje postoji izvjesna strucna literatura koja se moze iznajmljivati na revers, kao i niz brosure , biltena i ostalih publikacija koje izdaju institucije koje se bave razvojem MSP

- U RBC postoji izvjesna baza podataka o broju i strukturi preduzeća o institucijama koje se bave finansiranjem i njihovim uslovima o razvojnim planovima opštine i niz drugih korisnih informacija potrebnih za razvoj malih i srednjih preduzeća.